

โครงการยุววิจัยเศรษฐกิจชุมชนฉบับสมบูรณ์ ปี 2552

โครงการเศรษฐกิจชุมชนบ้านควา-บ้านขาว ด้วยวิถีเกษตร

อาจารย์ที่ปรึกษา นางรัตนันต์ สมพงศ์
โรงเรียนระโนด

คณะผู้วิจัย

1. นางสาวสุภาพร สิงห์สุวรรณ
2. นางสาวจันทิมา ถาวารี
3. นางสาวพรทิพย์ หยุทอง

เดือน ปี ที่ทำเสร็จ

ตุลาคม 2553

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
ชุดโครงการวิจัย “การวิจัยและพัฒนาเชิงพื้นที่ 5 จังหวัดภาคใต้ตอนกลาง”

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ในการให้ทุนสนับสนุนโครงการงานวิจัยเศรษฐกิจ ปี 2552

ขอขอบคุณคณะทำงานของสำนักงานประสานงานชุดโครงการวิจัย “การวิจัยและพัฒนาเชิงพื้นที่ 5 จังหวัดภาคใต้ตอนกลาง”

ขอขอบคุณ ผู้อำนวยการวิทยาลัย ธานุสนธิ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนระโนด อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา ที่ให้การสนับสนุน และขอขอบคุณ คุณครูรัตนันต์ สมพงษ์ ที่ให้คำปรึกษาร่วมคิดร่วมทำ สนับสนุนและส่งเสริมให้โครงการงานวิจัย เศรษฐกิจชุมชนบ้านควา-บ้านขาว ด้วยวิถีเกษตร ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ด้วย

และขอขอบคุณ รศ.ดร. สมยศ พุ่มหว่า และอาจารย์จ่านง แรกพินิจ ที่ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับกระบวนการวิจัยและประสานงานด้านต่าง ๆ จนโครงการนี้เสร็จสิ้นสมบูรณ์ด้วยดี

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพเศรษฐกิจโดยทั่วไปในชุมชนควา - บ้านขาว และศึกษาถึงการรวมกลุ่มผลิตน้ำส้มควันไม้และเล็งเห็นถึงการประกอบอาชีพหลัก ความสำคัญของเศรษฐกิจชุมชน และศึกษาความร่วมมือของคนในชุมชนในการรวมกลุ่ม รวมถึงความสามัคคีและการพึ่งพาอาศัยกันของชาวบ้าน ตลอดจนประโยชน์ที่ได้จากเศรษฐกิจชุมชนที่ชาวบ้านได้รับ ประชากรที่ใช้ในการศึกษาเป็น สมาชิกในกลุ่มผลิตน้ำส้มควันไม้ ตำบลบ้านขาว อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา กลุ่มตัวอย่าง สมาชิกในกลุ่มผลิตน้ำส้มควันไม้ ตำบลบ้านขาว อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา จำนวน 5 ครัวเรือน ระเบียบวิธีวิจัย การศึกษาครั้งนี้จะใช้ข้อมูล 2 แบบ คือ ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) สรุปผลการศึกษา ข้อมูลพื้นฐานทางสังคมและสภาพเศรษฐกิจ อาชีพหลัก เกษตรกรรม ร้อยละ 93.42 อาชีพเสริม ค้าขายและอุตสาหกรรมในครัวเรือนร้อยละ 6.58 รายได้เฉลี่ยต่ำกว่า 1,000 ร้อยละ 10 รายได้เฉลี่ย 1,000-3,000 ร้อยละ 10 รายได้เฉลี่ยมากกว่า 3,000 ร้อยละ 70 รายได้ไม่แน่นอน ร้อยละ 10 สภาพเศรษฐกิจประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม อาชีพหลักทำนา และปศุสัตว์ อาชีพรองรับจ้าง ค้าขาย ประมง ในจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 76 ครัวเรือน จากการแจกแบบสอบถามใน 2 ตำบล มีครัวเรือนที่เข้าร่วมกลุ่มการผลิตน้ำส้มควันไม้ อยู่ 5 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 6.58 และไม่มีการเข้าร่วมกลุ่มการผลิตอยู่ 69 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 90.79 ความสำคัญในเรื่องเศรษฐกิจชุมชน เห็นความสำคัญในเรื่องเศรษฐกิจชุมชน มากคิดเป็นร้อยละ 70 เห็นความสำคัญในเรื่องเศรษฐกิจชุมชนปานกลางคิดเป็นร้อยละ 10 เห็นความสำคัญในเรื่องเศรษฐกิจชุมชนน้อย คิดเป็นร้อยละ 20 ไม่เห็นความสำคัญ ไม่มี ข้อมูลเกี่ยวกับเศรษฐกิจชุมชน การรวมกลุ่มการผลิต ในจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 76 ครัวเรือน จากการแจกแบบสอบถามใน 2 ตำบล มีครัวเรือนที่เข้าร่วมกลุ่มการผลิตน้ำส้มควันไม้ อยู่ 5 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 6.58 และไม่มีการเข้าร่วมกลุ่มการผลิตอยู่ 69 ครัวเรือนคิดเป็น ร้อยละ 90.79 ความสำคัญในเรื่องเศรษฐกิจชุมชน เห็นความสำคัญในเรื่องเศรษฐกิจชุมชนมาก คิดเป็นร้อยละ 70 เห็นความสำคัญในเรื่องเศรษฐกิจชุมชนปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 10 เห็นความสำคัญในเรื่องเศรษฐกิจชุมชนน้อย คิดเป็นร้อยละ 20 ไม่เห็นความสำคัญเลย คิดเป็น ร้อยละ 0 ประโยชน์จากการรวมกลุ่มในเศรษฐกิจชุมชน จากการศึกษากลุ่มตัวอย่างพบว่า

ประชาชนที่คิดว่าการรวมกลุ่มภายในชุมชนช่วยส่งผลให้มีระดับรายได้ในครอบครัวเพิ่มขึ้นอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากภายในชุมชนไม่มีการรวมกลุ่มการผลิตใด ๆ ที่สามารถสร้างรายได้ให้เห็นเป็นรูปธรรม ประชากรในชุมชนที่เห็นว่าการรวมกลุ่มจะทำให้คนในชุมชนมีงานทำก็อยู่ในระดับปานกลาง จากการสัมภาษณ์พบว่าประชาชนเห็นว่าหากมีการรวมกลุ่มเกิดขึ้นจริงก็จะช่วยให้คนในชุมชนมีกิจกรรมทำ ประชาชนที่เห็นว่าการรวมกลุ่มจะทำให้คนในชุมชนมีความรักใคร่กลมเกลียวสามัคคีมากขึ้นอยู่ในระดับปานกลางแต่ก็ใกล้เคียงกับผู้ที่เห็นว่าเป็นประโยชน์มาก ในด้านการให้ผลผลิตขายได้ในราคาที่น่าพอใจนั้น ชาวบ้านในชุมชนไม่ได้ให้ความสำคัญเท่าที่ควร นอกจากนี้แล้วชาวบ้านบางส่วนยังเห็นว่า การรวมกลุ่มนั้นจะช่วยให้ชาวบ้านมีโอกาสดำรงชีพ และปรึกษาหารือกันมากขึ้น และการรวมกลุ่มจะช่วยให้ชาวบ้านสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ประโยชน์ที่อื่นได้และจะได้นำเงินมาพัฒนาชุมชนให้ดีขึ้นได้

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไปหรือการพัฒนา

จากการศึกษา “ เศรษฐกิจชุมชนบ้านควา – บ้านขาว ด้วยวิถีเกษตร ” พบว่า ครัวเรือนในชุมชนส่วนใหญ่อยู่ในภาวะยังชีพ มีรายได้ค่อนข้างน้อย แต่ก็ใช้จ่ายอย่างพอเพียง ไม่ใช่จ่ายเกินตัว ยังมีการรวมกลุ่มกันน้อย จึงไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร คณะผู้วิจัยขอเสนอแนะแนวทางเพื่อให้เกิดประสิทธิผลดังนี้

1.ในการสนับสนุนของภาครัฐและหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อพัฒนาความรู้ให้กับชาวในท้องถิ่นควรมี การพัฒนาอย่างต่อเนื่องเป็นประจำ และมีการติดตามผล

2.เมื่อมีการพัฒนาแรงงานภายในชุมชนแล้ว รัฐควรส่งเสริมทางการจัดการภายในชุมชนด้วย เพื่อให้เกิดระบบของการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

3.การมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน การบริหารจัดการงานของกลุ่มโดยยึดกฎระเบียบที่กำหนดขึ้นมาเป็นของตนเอง โดยสมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการสร้างกฎ ข้อบังคับและระเบียบกลุ่ม ทำให้สมาชิกทุกคนยอมรับและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด ซึ่งจะทำให้สมาชิกเกิดสำนึกรับผิดชอบต่อส่วนรวม และมีความมุ่งมั่นในการรวมกลุ่มเพื่อช่วยเหลือกันและกัน

สารบัญ

หน้า

กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อ	ข
สารบัญ	ค
สารบัญตาราง	ง
สารบัญภาพ	จ
บทที่ 1 บทนำ	1
ที่มาและความสำคัญ	1
วัตถุประสงค์	3
ขอบเขตการศึกษา	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	5
บทที่ 3 วิธีการศึกษา	14
บทที่ 4 ผลการศึกษา	17
บทที่ 5 สรุปและอภิปรายผลการศึกษา	30
เอกสารอ้างอิง	33
ภาคผนวก	

สารบัญตาราง

เรื่อง	หน้า
ตารางที่ 1 อาชีพของตำบล	17
ตารางที่ 2 รายได้เฉลี่ยของครอบครัว	18
ตารางที่ 3 รายชื่อคณะกรรมการ	23
ตารางที่ 4 การรวมกลุ่มการผลิต	24
ตารางที่ 5 ความสำคัญในเรื่องเศรษฐกิจชุมชน	25
ตารางที่ 6 ทักษะคติของชาวบ้านที่มีต่อการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ	26

สารบัญภาพ

เรื่อง	หน้า
แผนภาพที่ 1 แสดงแผนที่ชุมชน	19
แผนภาพที่ 2 แสดงศูนย์การเรียนรู้ชุมชน	20

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง/ความเป็นมา

บ้านควา-บ้านขาว เป็นชุมชนที่มีพื้นที่ ติดกับทะเลสาบสงขลา และทุ่งนา มีพื้นที่ การเกษตร ประมาณ 580 ไร่ มีครัวเรือนทั้งหมดจำนวน 127 ครัวเรือน ประชากรทั้งหมด 470 คน แยกเป็น ชาย 230 คน หญิง 240 คน จากสภาพแวดล้อมที่มีแหล่งน้ำขนาดใหญ่คือทะเลสาบ สงขลา และมีพื้นที่สวนใหญ่เป็นทุ่งนา ส่งผลให้ ราษฎรบ้านขาว-ควา ประกอบอาชีพ เกษตรกรรม ตามวิถีฤดูกาล มีการทำนา ทำประมง ปลุกผัก ไม้ผล ทำนาเป็นอาชีพหลัก วิถี ชีวิตของคนบ้านควา-บ้านขาว มีวิถีชีวิตแบบเกษตรเพื่อการบริโภค มีการช่วยเหลือ แบ่งปัน และเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันอยู่แบบระบบเครือญาติ แต่ พอเริ่มมีการพัฒนา มีการนำเอาแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมเข้ามาใช้ ทำให้วิถีการผลิตของชุมชนบ้านขาว-ควา เปลี่ยนแปลงไป นั่นคือ จากการทำการเกษตรเพื่อบริโภค เป็นการทำการเกษตรเพื่อจำหน่าย มีการนำเอาเทคโนโลยี ใหม่ๆเข้ามาใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่เคยมี ก็ถูกทำลายเพื่อนำไปผลิตให้เพียงพอ มีการนำเอา เครื่องทุนแรงเข้ามาใช้แทนแรงงานคน แรงงานชั่วคราวที่เคยมี การผลิต ก็มีการนำเอาปุ๋ยเคมีเข้า มาใช้แทนปุ๋ยคอก นำเอายาฆ่าแมลงเข้ามาใช้ เพื่อให้ได้ผลผลิตเพิ่มตามความต้องการ แต่ ในทางตรงกันข้าม ต้นทุนในการผลิตสูง ทำให้รายได้ไม่คุ้มรายจ่าย ต้องนำเงินในอนาคต ออกมาใช้จ่าย นั่นคือการไปกู้หนี้ยืมสิน จากนายทุน (หนี้ในระบบ) มาลงทุนในการประกอบ อาชีพเพื่อหวังให้ได้เงินคืนมาใช้หนี้ แต่พอถึงฤดูกาลเก็บเกี่ยว ผลผลิตได้ไม่คุ้มทุน ก็ต้องไปกู้ เงินจาก ธกส. มาใช้หนี้ในระบบ ซึ่งจะเป็นอยู่แบบนี้ตลอดทำให้เกิดวิกฤตทางการเงินใน ครอบครัวมาตลอดยังทำยังมีหนี้เพิ่ม ทางออกทางเดียวที่สามารถแก้ไขได้ นั่นคือปรับเปลี่ยน แนวคิด โดยการนำเอาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต

ตำบลบ้านขาวเป็นตำบลหนึ่งที่แยกมาจากตำบลตะเครียะ เดิมเรียกตำบลบ้านขาว เพราะ พื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม มีการปลูกข้าวกันมาก ต่อมามีการเขียนเป็น บ้านขาว และไม่มีใครทักท้วง ก็ เลยเรียกตำบลบ้านขาวเรื่อยมาจนกระทั่งปัจจุบัน จากสภาพพื้นที่ และการประกอบอาชีพของ ราษฎรบ้านขาว-ควา ที่ประกอบอาชีพทางการเกษตร ทำนา ปลุกผัก และเลี้ยงสัตว์ เป็น อาชีพหลัก ซึ่งการประกอบอาชีพของราษฎร อาศัยปุ๋ยเคมี สารเคมี ในการบำรุงรักษา ทำให้ ค่าใช้จ่ายสูง นายสมปอง นิคมคำ ซึ่งเป็นแกนนำของเกษตรกร ได้หาแนวทางในการลดรายจ่าย

ในส่วนนี้ให้ได้ จากประสบการณ์ที่ได้ไปดูงานด้านเศรษฐกิจพอเพียง ดูการทำน้ำส้มควันไม้ และได้ศึกษาถึงผลประโยชน์ที่ได้รับจากการทำน้ำส้มควันไม้ คือ ถ่านที่ได้รับสามารถนำไปใช้ในการหุงต้ม น้ำที่เกิดจากการเผ่าถ่าน(น้ำส้มควันไม้) สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้หลายอย่าง เช่น ทำฮอร์โมน ใช้ทำปุ๋ย ใช้เป็นยาฆ่าแมลงศัตรูพืช และที่สำคัญ ในการทำน้ำส้มควันไม้ นั้นสามารถนำเอาเศษไม้ หรือเศษเหลือจากวัสดุในการเกษตร มาเผ่าทำน้ำส้มควันไม้ได้ ขั้นตอนการทำก็ไม่ยาก จึงได้ทดลองทำเองก่อน หลังจากนั้นก็ได้ส่งเสริมให้กับผู้ที่สนใจในชุมชน และนอกชุมชน มีการรวมกลุ่มกันขึ้น โดยได้ช่วยกันตั้งชื่อกลุ่มว่า “ศูนย์เรียนรู้ชุมชนตำบลบ้านขาว” ภายในศูนย์การเรียนรู้จะมีกิจกรรมเครือข่าย หลายๆ กิจกรรม คือ ศูนย์สาธิต การตลาด การทำปลาตุ๋น น้ำส้มควันไม้ ไร่นาสวนผสม หลังจากการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ชีวิตครอบครัวเริ่มมีการเปลี่ยนแปลง นั่นคือรายจ่ายเริ่มลดลง ผลผลิตจากการทำการเกษตรก็เพิ่มขึ้น แต่ต้นทุนการผลิตลดลง เพราะไม่ใช้ปุ๋ยเคมี ไม่ใช้สารเคมีในการปราบศัตรูพืช เริ่มมีเงินออม เกษตรกรบ้านใกล้เคียงเริ่มสนใจ เลย์ชักชวนและแนะนำส่งเสริมให้กับผู้ที่สนใจ

ชาวบ้านเริ่มเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของตัวเองจากการทำการเกษตรแบบพึ่งสารเคมี เริ่มหันมาทำเกษตรอินทรีย์แทน นั่นคือ เริ่มทำปุ๋ยชีวภาพ ทำน้ำหมักชีวภาพ ทำสารสกัดจากสมุนไพร แทนสารเคมีในการปราบศัตรูพืช และโรคแมลง ใช้ในแปลงเกษตรของตนเอง หลังจากที่มีเกษตรกรในชุมชนได้ทำกันแพร่หลาย ชุมชนเริ่มมีการเปลี่ยนแปลง ทุกครัวเรือนมีรายจ่ายลดลง และมีรายได้เพิ่มขึ้น สมาชิกในชุมชนเริ่มมีการออมเงิน ไว้เป็นเงินทุนในการประกอบอาชีพ มีการจัดทำบัญชีครัวเรือน ที่ทำให้สามารถวางแผนการใช้ จ่ายเงินในครัวเรือนให้มีความพอเพียงและมีเงินเหลือเก็บออม เงื่อนไขความรู้ กิจกรรมที่ลดปัญหาจากการใช้สารเคมี ลดต้นทุนการผลิต เพิ่มผลผลิต การสืบทอดภูมิปัญญา และนำความรู้และภูมิปัญญา มาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมแก่กิจกรรมที่ทำ คนในชุมชนมีความรัก ความสามัคคี เอื้ออาทร ช่วยเหลือ กันและกัน ส่งผลให้บ้านควา-บ้านขาว มีความสงบสุข สามารถแก้ไขปัญหา ชุมชนได้ด้วยตนเองอย่างยั่งยืน นายสมปอง นิมดำ เริ่มเกิดความคิดที่จะจัดทำเป็นแหล่งรวบรวมความรู้ต่างๆ เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้และถ่ายทอดให้แก่ผู้ที่สนใจ ได้มาศึกษาเรียนรู้จากของจริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพเศรษฐกิจโดยทั่วไปในชุมชนควา – บ้านขาว
2. เพื่อศึกษาถึงการรวมกลุ่มผลิตน้ำส้มควันไม้และเล็งเห็นถึงการประกอบอาชีพหลัก ความสำคัญของเศรษฐกิจชุมชน
3. เพื่อศึกษาความร่วมมือของคนในชุมชนในการรวมกลุ่ม รวมถึงความความสัมพันธ์ และการพึ่งพาอาศัยกันของชาวบ้าน ตลอดจนประโยชน์ที่ได้จากเศรษฐกิจชุมชนที่ชาวบ้าน ได้รับ

ขอบเขตการศึกษา

1. ขอบเขตด้านเนื้อหาตามวัตถุประสงค์การวิจัย ได้แก่
 - 1.1 เพื่อศึกษาสภาพเศรษฐกิจโดยทั่วไปในชุมชนควา – บ้านขาว
 - 1.2 เพื่อศึกษาถึงการรวมกลุ่มผลิตน้ำส้มควันไม้และเล็งเห็นถึงการประกอบอาชีพหลัก ความสำคัญของเศรษฐกิจชุมชน
 - 1.3 เพื่อศึกษาความร่วมมือของคนในชุมชนในการรวมกลุ่ม รวมถึงความความสัมพันธ์ และการพึ่งพาอาศัยกันของชาวบ้าน ตลอดจนประโยชน์ที่ได้จากเศรษฐกิจชุมชนที่ชาวบ้าน ได้รับ

2. ขอบเขตด้านพื้นที่ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเฉพาะชุมชนบ้านควา-บ้านขาว อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา

2. 1. ขอบเขตด้านเวลา ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย 6 เดือน เริ่มตั้งแต่เดือนธันวาคม 2552 ถึงเดือน กันยายน 2553 โดยแบ่งการดำเนินการวิจัยเป็น 2 ระยะ ได้แก่

ระยะที่ 1 ใช้เวลา 1 เดือน เพื่อศึกษาข้อมูล 2 ประเด็นคือ

- 1) ศึกษาสภาพบริบทของชุมชนบ้านควา-บ้านขาว
- 2) ศึกษาการรวมกลุ่มผลิตน้ำส้มควันไม้

ระยะที่ 2 ใช้เวลา 5 เดือน ลงพื้นที่จริง สํารวจ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มผลิตน้ำส้มควันไม้ และจัดทำรายงานเพื่อนำเสนอความก้าวหน้าผลการวิจัยทั้งจัดส่งรายงานฉบับสมบูรณ์

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

แบบสอบถาม

แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับวิถีเกษตร

ชุมชนของกลุ่มผลิตน้ำส้มควันไม้ โดยมีประเด็นคำถามเกี่ยวกับที่มาของทุน ที่มาของทรัพยากร การผลิต วิธีการผลิต วิธีการจำหน่าย ฯลฯ

แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ เพื่อศึกษาผลของการพัฒนาตามแนวทาง ที่ได้กำหนดขึ้น

การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล โดยดำเนินการดังนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับวิถีเกษตรชุมชนของกลุ่มผลิตน้ำส้มควันไม้ โดยการใช่แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ในประเด็นต่างๆ อาทิ ที่มาของทุน ที่มาของ ทรัพยากรการผลิต วิธีการผลิต วิธีการจำหน่าย ฯลฯ หลังจากนั้นนำข้อมูลมาทำการวิเคราะห์ เนื้อหาและหาค่าร้อยละ และนำเสนอในรูปแบบความเรียง

ขั้นที่ 2 นำเสนอแนวทางการพัฒนาวิถีเกษตรชุมชนต่อสมาชิกกลุ่มผลิตน้ำส้มควันไม้ ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อนำไปพัฒนาวิถีเกษตรชุมชนการผลิตน้ำส้มควันไม้

ขั้นที่ 3 ศึกษาผลการพัฒนาวิถีเกษตรชุมชนกลุ่มผลิตน้ำส้มควันไม้ตามแนวทางการ พัฒนาที่กำหนดไว้ขั้นที่ 2 โดยใช้แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ หลังจากนั้นนำข้อมูลมา วิเคราะห์เนื้อหา หาค่าร้อยละ และนำเสนอในรูปแบบความเรียง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ประโยชน์ด้านองค์ความรู้

- 1.1 ได้ข้อมูลเกี่ยวกับบริบทชุมชนควา – บ้านขาว ด้านวิถีเกษตรชุมชน
- 1.2 ได้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพจริงที่เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาวิถีเกษตรชุมชน
- 1.3 ได้ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการและขั้นตอนการผลิตน้ำส้มควันไม้

2. ประโยชน์ด้านการพัฒนา

- 2.1 ได้แนวทางการพัฒนาวิถีเกษตรของชุมชนควา - บ้านขาว
- 2.2 ได้แนวทางการพัฒนา เพื่อการเพิ่มมูลค่าของสินค้า
- 2.3 ได้แนวทางการพัฒนาความสามารถของชุมชน ให้มีการพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน
- 2.4 ได้แนวร่วมในการพัฒนางานวิจัยโดยผู้นำชุมชนและชาวบ้าน

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้คณะผู้จัดทำได้นำเสนอแนวคิดที่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรที่ศึกษาได้ศึกษาจากตำรา เอกสาร โดยจะกล่าวตามลำดับดังต่อไปนี้

1. ความหมายของเศรษฐกิจชุมชน เศรษฐกิจพอเพียง
2. เศรษฐกิจชุมชนตำบลบ้านควา-บ้านขาว
3. กลุ่มทำนน้ำส้มควันไม้

1. ความหมายของเศรษฐกิจชุมชน เศรษฐกิจพอเพียง

1.1 ความหมายของเศรษฐกิจชุมชน

หมายถึง การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ทั้งด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรม บริการ ทั้งในด้านการผลิต การบริโภค และการกระจายผลผลิต โดยให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจของชุมชน

กรมการพัฒนาชุมชนได้ให้นิยามของคำว่า เศรษฐกิจชุมชนว่า หมายถึง กิจกรรมที่บุคคลหรือองค์กรชุมชนหรือเอกชนร่วมกิจการและ/หรือ ช่วยกันดำเนินงานด้วยตนเองทั้งหมดหรือบางส่วนหรือการรับช่วงงานไปทําจากเอกชนหรือกลุ่มองค์กรอื่น โดยการประสานทํางานกับพหุภาคีกับหน่วยงาน/เอกชนและผู้คนในท้องถิ่น มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีที่เหมาะสมช่วยเหลือการผลิต การตลาด ทุน การจัดการร่วมกันในเรื่องเกี่ยวกับการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร การค้าขาย การบริการ การท่องเที่ยว การพัฒนาส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อมุ่งให้เกิดรายได้ ส่งผลต่อคน ครอบครัว ชุมชน

กล่าวโดยสรุป เศรษฐกิจชุมชน หมายถึง กิจกรรมเศรษฐกิจ ทั้งภาคเกษตรกรรม ภาคอุตสาหกรรม และภาคบริการ ที่คนในชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมเป็นเจ้าของ โดยการพัฒนาจากฐานของ “ศักยภาพของท้องถิ่น” หรือ “ทุนในชุมชน” ซึ่งรวมถึงเงินทุน แรงงาน วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ

1.2 เศรษฐกิจชุมชน บนฐานความรู้

ในชุมชนหมู่บ้านมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจมากมาย ทั้งการทำมาหากิน และกิจกรรมที่ถูกนำเข้าจากภายนอกโดยบุคคลหรือองค์กร ทั้งภาครัฐภาคเอกชนแต่เหล่านี้อาจเปรียบเทียบเหมือนต้นไม้หลายต้น แต่ไม่มีป่า ไม่มี "ระบบเศรษฐกิจชุมชน" ระบบที่เกิดจากการเชื่อมโยงกิจกรรมต่างๆ เข้าด้วยกันจนเกิดพลังและสามารถ "ขับเคลื่อน" ไปได้ด้วยตัวมันเองมีต้นไม้แต่ไม่มีป่า หมายถึงไม่มีความหลากหลายทางชีวภาพเป็นร้อยเป็นพัน ที่เกื้อกูลกันเศรษฐกิจชุมชนวันนี้จึงมีแต่กิจกรรมทางเศรษฐกิจแบบเดี่ยวๆ ไม่ก็อย่าง ไม่ทำนาที่ปลูกมันสำปะหลังไม่ปลูกปาล์มก็ปลูกยาง ไม่รับจ้างก็ทำประมงชายฝั่ง วนเวียนอยู่อย่างนี้ชั่ววนาตาปี หนี้สินเพิ่มขึ้นทุกวันเพราะรายรับไม่พอรายจ่าย

1.3 เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองคืออะไร

"เศรษฐกิจพอเพียง" เป็นหลักปรัชญาที่ใช้ในการดำเนินชีวิตให้อยู่รอดตามกระแสพระราชดำริของพระบาท-สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งการจะดำเนินชีวิตให้อยู่รอดในภาวะวิกฤติของประเทศเช่นนี้ จะต้องมียุทธศาสตร์ที่ทำให้เกิดความ เป็นจริงขึ้นมาให้ได้ คำว่า "เกษตรทฤษฎีใหม่" ได้ถูกกำหนดขึ้นมาเพื่อใช้เป็นหลักปฏิบัติที่มีรากฐานมาจากปรัชญา "เศรษฐกิจพอเพียง" อันเป็นที่มาของแนวคิดและยุทธศาสตร์ "เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง" ของกระทรวงมหาดไทย ซึ่งใช้เป็นเครื่องมือและกระบวนการพัฒนาความคิด ทักษะ ทักษะ ทักษะ ทักษะ และการผลิตในการดำรงชีวิตของชุมชน

ความหมายของเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง แบ่งออกเป็น 2 นัย คือ

1. ความหมายเชิงวิชาการ หมายถึง การผลิต การแปรรูป การค้า และการบริหาร ที่ผู้อยู่ในกระบวนการมุ่งหวังผล กำไรในรูปตัวเงิน แต่ในขณะเดียวกันก็ตระหนักถึงความพึงพอใจ ที่แม้ว่าจะได้เงินเล็กน้อยแต่ตนเองและครอบครัว และชุมชน ดำรงอยู่อย่างรู้จักสัจธรรม มั่นคงปลอดภัย

2. ความหมายเชิงปฏิบัติ หมายถึง การผลิตการแปรรูป การบริโภค การค้า และการบริหาร ที่เป็นการตัดสินใจดำเนิน การของชุมชน โดยชุมชน และเพื่อชุมชน

ยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองจากแนวทางทฤษฎีใหม่
กระทรวงมหาดไทยได้กำหนดยุทธศาสตร์ การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน เป็นนโยบายหลัก 5 ประการ และกิจกรรมหลัก

9 ประการคือ

1. ยึดชุมชนเป็นหลัก โดยเริ่มจากการส่งเสริมการผลิตขั้นพื้นฐานตามแนวทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 เป็นการทำการเกษตรผสมผสาน และเป็นการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นหลัก

2. การรวมกลุ่มจะใช้กิจกรรมทางเศรษฐกิจเป็นเครื่องมือ โดยเริ่มที่กองทุนชุมชน และนำทุนไปใช้ในกิจกรรมการแปรรูป ผลผลิต หรือกลุ่มอาชีพ และมีร้านค้า หรือสหกรณ์ดำเนินการค้า การซื้อและการขาย

3. ส่งเสริมให้เกิดเครือข่ายของกลุ่มขึ้น และจัดทำผังองค์กรเครือข่าย และส่งเสริมการเรียนรู้ กระบวนการที่ประสบผลสำเร็จ

4. จัดให้มีตลาดนัดชุมชนหรือลานค้าชุมชนในทุกอำเภอ เพื่อให้เกษตรกรหรือกลุ่มอาชีพนำ ผลผลิตออกจำหน่าย

5. จัดให้มีการประชุมประชาคมเศรษฐกิจหรือเวทีประชาชน เป็นเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ปรัชญาหรือ ในลักษณะ "คิดเอง ทำเอง" ระหว่าง "เพื่อน" ด้วยกัน

กิจกรรมหลัก

1. การเกษตรผสมผสาน (ทฤษฎีใหม่)
2. การจัดลานค้าชุมชนหรือตลาดนัดชุมชน
3. การสร้างเครือข่ายร้านค้าชุมชน
4. การพัฒนากลุ่มอาชีพ
5. การทำผังเครือข่ายองค์กรชุมชน
6. การพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็ก โดยการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน
7. การจัดทำประชาคมอำเภอ
8. จัดตั้งศูนย์บริการด้านการเกษตร
9. ดำเนินการกลุ่มออมทรัพย์ และจัดทุนหมุนเวียนในชนบท

1.4 ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ความสามารถของชุมชนเมือง รัฐ ประเทศ หรือภูมิภาคหนึ่ง ๆ ในการผลิตสินค้าและบริการทุกชนิดเพื่อเลี้ยงสังคมนั้น ๆ ได้โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยต่างๆ ที่เราไม่ได้เป็นเจ้าของ

เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้อง มีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้ง ภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่างๆมาใช้ในการวางแผนและดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้อง เสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจใน ทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนิน ชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญาและความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมที่จะ รองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและ วัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

เศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลนั้น คือ ความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างไม่ เดือดร้อน มีความเป็นอยู่อย่างประมาณตน ตามฐานะ ตามอัตภาพ และที่สำคัญไม่หลงใหลไป ตามกระแสของวัตถุนิยม มีอิสรภาพ เสรีภาพ ไม่พัวพันการอยู่กับสิ่งใด

หากกล่าวโดยสรุป คือ หันกลับมายึดเส้นทางสายกลางในการดำรงชีวิต

2. เศรษฐกิจชุมชนตำบลบ้านควา - บ้านขาว

บ้านควา-บ้านขาว เป็นชุมชนที่มีพื้นที่ ติดกับทะเลสาบสงขลา และทุ่งนา พื้นที่ การเกษตร ประมาณ 580ไร่ มีครัวเรือนทั้งหมดจำนวน 127 ครัวเรือน ประชากรทั้งหมด 470 คน แยกเป็น ชาย 230 คน หญิง 240 คน จากสภาพแวดล้อมที่มีแหล่งน้ำขนาดใหญ่คือทะเลสาบ สงขลา และมีพื้นที่สวนใหญ่เป็นทุ่งนา ส่งผลให้ ราษฎร ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ตามวิถี ฤดูกาล มีการทำนา ทำประมง ปลูกผัก ไม้ผล ทำนาเป็นอาชีพหลัก วิถีชีวิตของคนบ้านห้วยป่า ออก มีวิถีชีวิตแบบเกษตรเพื่อการบริโภค มีการช่วยเหลือ แบ่งปัน และเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันอยู่ แบบระบบเครือญาติ แต่ พอเริ่มมีการพัฒนา มีการนำเอาแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเข้ามา ใช้ ทำให้วิถีการผลิตของชุมชนเปลี่ยนแปลงไป นั่นคือจากการทำการเกษตรเพื่อบริโภค เป็น การทำการเกษตรเพื่อจำหน่าย มีการนำเอาเทคโนโลยีใหม่ๆเข้ามาใช้ ทรัพยากรธรรมชาติที่เคย มี ก็ถูกทำลายเพื่อนำไปผลิตให้เพียงพอ มีการนำเอาเครื่องทุ่นแรงเข้ามาใช้แทนแรงงานคน

แรงงานวัวควายที่เคยมี การผลิต ก็มีการนำเอาปุ๋ยเคมีเข้ามาใช้แทนปุ๋ยคอก นำเอายาฆ่าแมลงเข้ามาใช้ เพื่อให้ได้ผลผลิตเพิ่มตามความต้องการ แต่ในทางตรงกันข้าม ต้นทุนในการผลิตสูง ทำให้รายได้ไม่คุ้มรายจ่าย ต้องนำเงินในอนาคตออกมาใช้จ่าย นั่นคือการไปกู้หนี้ยืมสิน จากนายทุน(หนี้ในระบบ) มาลงทุนในการประกอบอาชีพเพื่อหวังให้ได้เงินคืนมาใช้หนี้ แต่พอถึงฤดูกาลเก็บเกี่ยว ผลผลิตได้ไม่คุ้มทุน ก็ต้องไปกู้เงินจาก ธกส. มาใช้หนี้ในระบบ ซึ่งจะเป็นอยู่แบบนี้ ตลอด ทำให้เกิดวิกฤตทางการเงินในครอบครัว มาตลอด ยิ่งทำยิ่งมีหนี้เพิ่ม ทางออกทางเดียวที่สามารถแก้ไขได้ นั่นคือปรับเปลี่ยนแนวคิด โดยการน้อมนำเอาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต

3. กลุ่มทำน้ำส้มควันไม้

จากสภาพพื้นที่ และการประกอบอาชีพของราษฎรบ้านควา – บ้านขาว ที่ประกอบอาชีพทางด้านการเกษตร ทำนา ปลูปลูก และเลี้ยงสัตว์ เป็นอาชีพหลัก ซึ่งการประกอบอาชีพของราษฎร อาศัยปุ๋ยเคมี สารเคมี ในการบำรุงรักษา ทำให้ค่าใช้จ่ายสูง นายสมปอง จิมคำ ซึ่งเป็นแกนนำของเกษตรกร ได้หาแนวทางในการลดรายจ่ายในส่วนนี้ให้ได้ จากประสบการณ์ที่ได้ไปดูงานด้านเศรษฐกิจพอเพียง ดูการทำน้ำส้มควันไม้ และได้ศึกษาถึงผลประโยชน์ที่ได้รับจากการทำน้ำส้มควันไม้ คือ ถ่านที่ได้รับสามารถนำไปใช้ในการหุงต้ม น้ำที่เกิดจากการเผ่าถ่าน(น้ำส้มควันไม้) สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้หลายอย่าง เช่น ทำฮอร์โมน ใช้ทำปุ๋ย ใช้เป็นยาฆ่าแมลงศัตรูพืช และที่สำคัญ ในการทำน้ำส้มควันไม้ นั้น สามารถนำเอาเศษไม้ หรือเศษเหลือจากวัสดุในการเกษตร มาเผ่าทำน้ำส้มควันไม้ได้ ขั้นตอนการทำก็ไม่ยาก จึงได้ทดลองทำเองก่อน หลังจากนั้นก็ได้ส่งเสริมให้กับผู้ที่สนใจในชุมชน และนอกชุมชน

เริ่มจากการทำเตาเผ่าถ่านขนาด 200 ลิตร เป็นเตาที่มีประสิทธิภาพสูง เตาประเภทนี้ อาศัยความร้อนไล่ความชื้นในเนื้อไม้ที่อยู่ในเตา ทำให้ไม้กลายเป็นถ่าน หรือเรียกว่ากระบวนการคาร์บอนไนเซชัน นอกจากนี้โครงสร้างลักษณะปิดทำให้สามารถควบคุมอากาศได้ จึงไม่มีการลุกติดไฟของเนื้อไม้ ผลผลิตที่ได้จึงเป็นถ่านที่มีคุณภาพ ไม้ถ่านน้อยและผลพลอยได้จากกระบวนการเผ่าถ่าน อีกอย่างหนึ่งคือ น้ำส้มควันไม้ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ด้านการเกษตรได้

3.1 อุปกรณ์ที่ใช้

ถังน้ำมัน 200 ลิตร แบบธรรมดา ไม่ควรใช้แบบที่มีฝาเปิดได้ ซึ่งมีเข็มขัดรัดเพราะอาจจะรั่ว อากาศเข้า ตัดฝาดังกว้าง 26 ซม. สูง 40 ซม. เพื่อเป็นประตูพาความร้อนเข้าไปในถัง

เจาะด้านล่างของถัง (ก้นถัง) เส้นผ่าศูนย์กลาง 4 นิ้ว ให้ชิดขอบถังเพื่อระบายน้ำ และเป็นช่องระบายควัน ใช้ช่องอปูน (ตั้งฉาก 90 องศา) ขนาด 4 นิ้ว 1 อัน เชื่อมด้วยดินเหนียวตรงช่องระบายควัน หรือจะให้อิฐบล็อกวาง 3 ก้อน รับท่อแทนก็ได้ เจาะรูที่ช่องอปูน ขนาด 1 นิ้ว ตรงส่วนที่ต่ำที่สุด (ถ้าใช้ช่องอปูน 3 ทางก็ไม่ต้องเจาะ) ใช้ระบายน้ำที่เกิดจากฝนในเตา กรณีไม่ใช้อิฐบล็อกแทน ใช้ท่อปูนขนาด 4 นิ้ว ต่อให้ยาว 1 เมตร สู้อากาศ โดยต่อจากช่องอที่จุดระบายควันหรือใช้วางบนอิฐบล็อก 3 ก้อน เพื่อระบายควันตาม ข้อ 4 ก็ได้ เตรียมไม้ไผ่เจาะทะลุปล้องยาว 4 – 6 เมตร โดยเหลือปล้องสุดท้ายไว้กักน้ำควันถ่าน ไม้ไผ่เป็นช่องให้ควันถ่านเข้า และเจาะช่องดักน้ำโดยใช้ซ่อนกินข้าวเสียบไว้ เมื่อเตาติดไฟแล้วจะมีน้ำส้มควันไม้ไหลออกที่ทางซ่อนให้นำกระป๋องพลาสติกมารองรับน้ำส้มควันไม้

3.2 การนำไม้เข้าเตาเผาถ่าน

นำไม้ที่ต้องการเผาถ่านมาจัดแยกกลุ่มตามขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางของไม้เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

- ขนาดเล็ก
- ขนาดกลาง
- ขนาดใหญ่

เรียงไม้ที่มีขนาดเล็กไว้ด้านล่างของเตาขนาดใหญ่ไว้ด้านบน โดยวางทับไม้หมอนยาวประมาณ 30 - 40 เซนติเมตร การเรียงไม้นี้มีความสำคัญมากเนื่องจากอุณหภูมิในเตา ขณะเผาถ่านไม้เท่ากันโดยอุณหภูมิที่อยู่ด้านบนเตาจะสูงกว่า

3.3 ขั้นตอนการเผาถ่าน

ช่วงที่ 1 ไล่ความชื้น หรือคายความร้อน

เริ่มจุดไฟเตา บริเวณที่อยู่หน้าเตา ใส่เชื้อเพลิงให้ความร้อนกระจายสู่เตาเพื่อไล่อากาศเย็นและความชื้นที่อยู่ในเตาและในเนื้อไม้ ควันที่ออกมาจากปล่องควันจะเป็นสีขาว ควันจะมีกลิ่นเหม็น ซึ่งเป็นกลิ่นของกรดประเภทเมธาทอลที่อยู่ในเนื้อไม้ อุณหภูมิบริเวณปากปล่องควันประมาณ 70 – 75 องศาเซลเซียส อุณหภูมิในเตาประมาณ 150 องศาเซลเซียส ใส่เชื้อเพลิงต่อไป ควันสีขาวตรงปล่องควันจะเพิ่มขึ้น อุณหภูมิบริเวณปากปล่องควันประมาณ 70 – 75 องศาเซลเซียส อุณหภูมิภายในเตาประมาณ 200 – 300 องศาเซลเซียส ควันมีกลิ่นเหม็นจน

ช่วงที่ 2 เมื่อไม้กลายเป็นถ่าน หรือ ปฏิกริยาคลายความร้อน

เมื่อเผาไปอีกระยะหนึ่ง ควันสีขาวจะเริ่มบางลง และเปลี่ยนเป็นสีเทา อุณหภูมิบริเวณปากปล่องควันประมาณ 80–85 องศาเซลเซียส อุณหภูมิภายในเตาประมาณ 300–400 องศาเซลเซียส ไม้ที่อยู่ในเตาจะคายความร้อนที่สะสมเอาไว้เพียงพอที่จะทำให้อุณหภูมิในเตาเพิ่มสูงขึ้นในช่วงนี้ค่อย ๆ ลดการป้อนเชื้อเพลิงหน้าเตาจนหยุดการป้อนเชื้อเพลิง และเริ่มเก็บน้ำส้มควันไม้ หลังจากการหยุดการป้อนเชื้อเพลิงหน้าเตา จะต้องควบคุมอากาศโดยการหรี่หน้าเตาหรือลดพื้นที่หน้าเตาเพื่อให้เหลือช่องพื้นที่หน้าเตาประมาณ 20–30 ตารางเซนติเมตร เพื่อให้อากาศเข้า เพื่อรักษาระดับของอุณหภูมิในเตาไว้ให้นานและยืดระยะเวลาการเก็บน้ำส้มควันไม้ให้นานที่สุด โดยช่วงที่เหมาะสมกับการเก็บน้ำส้มควันไม้ควรมีอุณหภูมิบริเวณปากปล่องควัน ประมาณ 85–120 องศาเซลเซียส เนื่องจากเป็นช่วงที่สารในเนื้อไม้ถูกขับออกมา จากนั้นควันก็เปลี่ยนจากควันสีเทาเป็นสีน้ำเงิน จึงหยุดเก็บน้ำส้มควันไม้ อุณหภูมิบริเวณปากปล่องควันประมาณ 100–200 องศาเซลเซียส อุณหภูมิภายในเตาประมาณ 400–450 องศาเซลเซียส

ช่วงที่ 3 ช่วงทำถ่านให้บริสุทธิ์

ขั้นตอนนี้เป็นช่วงที่ไม้จะเปลี่ยนเป็นถ่าน ต้องทำการเพิ่มอุณหภูมิอย่างรวดเร็ว โดยการเปิดหน้าเตาประมาณ 1 ใน 3 ของหน้าเตาทิ้งไว้ประมาณ 30 นาที เมื่อควันสีน้ำเงิน เป็นสีฟ้า แสดงว่าไม้เริ่มเป็นถ่านใกล้หมด จากนั้นควันสีฟ้าอ่อนลงและจะกลายเป็นควันใสแทน เมื่อมีควันใสเริ่มทำการปิดหน้าเตา โดยใช้ดินเหนียวย่ำรอยรั่วและรอยต่อ จากนั้นทำการปิดปล่องควันให้สนิทและอุดรูรั่วทั้งหมด ไม้ให้อากาศภายนอกผ่านเข้าไปในเตา

ช่วงที่ 4 ช่วงทำการให้ถ่านในเตาเย็นลง

เกลี่ยดินบนเตาออกให้เห็นหลังเตา เพื่อระบายความร้อนในเตา จากนั้นทิ้งไว้ประมาณ 1 คืนหรือประมาณ 8 ชั่วโมงเป็นอย่างน้อย เพื่อให้ถ่านดับสนิท แล้วจึงเริ่มการเปิดเตาเพื่อนำถ่านออกจากเตาและนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป

3.4 การใช้ประโยชน์จากน้ำส้มควันไม้

1. ใช้ในครัวเรือน

- ความเข้มข้น 100 % ใช้รักษาแผลสด แผลถูกน้ำร้อนและไฟลวก รักษา น้ำกัดเท้า เชื้อราที่ผิวหนัง

- ผสมน้ำ 20 เท่า ราดหรือพ่นกำจัดมดปลวก ทาหน้ายางพาราเพื่อกำจัดเชื้อรา
- ผสมน้ำ 50 เท่าราดหรือพ่นเพื่อกำจัดเชื้อรา และไล่เดือนฝอยในดิน ก่อนปลูกพืช 15 วัน
- ผสมน้ำ 100 เท่า ราดหรือพ่นกองขยะ พื้นคอกสัตว์เพื่อกำจัดกลิ่น และป้องกันไม่ให้แมลงวางไข่
- ผสมน้ำ 200 เท่า พ่นใบไม้เพื่อป้องกันแมลงและเชื้อรา และราดโคนต้นไม้เพื่อเร่งราก หากใช้อัตราเข้มข้นกว่านี้ อาจทำให้ใบไม้ไหม้ได้
- ผสมน้ำ 500 เท่า พ่นผลอ่อน หลังจากติดผลแล้ว 15 วัน ช่วยขยายผลให้โต และพ่นอีกครั้ง ก่อนเก็บเกี่ยว 20 วัน เพื่อเพิ่มน้ำตาลในผลไม้
- ผสมน้ำ 1000 เท่า แทนสารจับใบจะลดการใช้เคมีได้ 50% ห้ามใช้กับสารเคมีที่มีฤทธิ์เป็นด่าง

2. ใช้ในการเกษตร

ควรใช้ติดต่อกันประมาณ 1 เดือน จึงจะเห็นผล เนื่องจากน้ำส้มควันไม้ไม่ใช่สารเคมีจึงไม่เห็นผลทันที

ประโยชน์	วิธีการใช้	อัตราส่วน	ตัวอย่างอัตราส่วน
1.1ป้องกันโรครากและโคนเน่าจากเชื้อรา	ผสมน้ำฉีดพ่นลงดินก่อนปลูกพืช 15 วัน	1:100	น้ำส้ม 1 ช้อนโต๊ะ ต่อน้ำ 1 ลิตร น้ำส้ม 20 ช้อนโต๊ะต่อน้ำ 1 ปี๊บ
1.2เพื่อเร่งการเจริญเติบโต กระตุ้นความต้านทานโรค	ผสมน้ำราดโคนต้นทุก 7-15 วัน	1:200	น้ำส้ม 5 ชีชี ต่อน้ำ 1 ลิตร น้ำส้ม 10 ช้อนโต๊ะต่อน้ำ 1 ปี๊บ
1.3ป้องกันศัตรูพืช ขับไล่แมลงทุกชนิดและเชื้อรา	ผสมน้ำฉีดพ่นที่ใบทุก 7-15 วัน	1:200	น้ำส้ม 5 ชีชี ต่อน้ำ 1 ลิตร น้ำส้ม 10 ช้อนโต๊ะต่อน้ำ 1 ปี๊บ
1.4เพื่อช่วยในการสังเคราะห์น้ำตาลของพืช (ช่วยให้พืชผัก และผลไม้มีรสหวาน)	ผสมน้ำฉีดพ่นผลอ่อนหลังติดผลแล้ว 15 วัน และพ่นอีกครั้งก่อนเก็บเกี่ยว 20 วัน	1:500	น้ำส้ม 2 ชีชี ต่อน้ำ 1 ลิตร น้ำส้ม 4 ช้อนโต๊ะต่อน้ำ 1 ปี๊บ
1.5ป้องกันมดและแมลง	ผสมน้ำราดหรือพ่นบริเวณที่มี มดและแมลง	1:20 หรือใช้เข้มข้น	น้ำส้ม 5 ช้อนโต๊ะ ต่อน้ำ 1 ลิตร
1.6แก้โรคเชื้อราในยางพารา	ทาหน้ายางพารา	1:20	น้ำส้ม 5 ช้อนโต๊ะ ต่อน้ำ 1 ลิตร

ประโยชน์อื่นๆ

- ผสมน้ำส้มควันไม้กับน้ำให้เจือจาง 1 ต่อ 500 – 1000 เท่า รดไม้ผลจะช่วยเพิ่มความหวาน
- ช่วยย่อยสลายปุ๋ยคอก ลดกลิ่น
- ถ่านที่แชไว้ในน้ำส้มควันไม้จะเป็นตัวปรับปรุงดินอย่างดี โดยการเพิ่มจำนวนแบคทีเรียในดินที่มีคุณ เป็นประโยชน์ต่อต้นพืช เนื่องจากถ่านมีจุลินทรีย์จำนวนมาก และมีแร่ธาตุสารอาหารอยู่ด้วย ทำให้เหมาะสมที่จะเป็นที่อยู่อาศัยของจุลินทรีย์ในดินที่เป็นประโยชน์ต่อพืช
- การใช้ น้ำส้มควันไม้กับต้นพืชควรใช้เวลาตอนเย็นจะเกิดประโยชน์ต่อพืชมากกว่าในตอนกลางวัน

3.5 ข้อควรระวังในการใช้น้ำส้มควันไม้

ก่อนนำน้ำส้มควันไม้ไปใช้ต้องทิ้งไว้จากการกักเก็บก่อนอย่างน้อย 3 เดือน เนื่องจากน้ำส้มควันไม้มีความเป็นกรดสูง ควรระวังอย่าให้เข้าตาอาจทำให้ตาบอดได้ น้ำส้มควันไม้ไม่ใช่ปุ๋ยแต่เป็นตัวเร่งปฏิกิริยา ดังนั้นการนำไปใช้ทางการเกษตรจะเป็นตัวเสริมประสิทธิภาพให้กับพืชแต่ไม่สามารถใช้แทนปุ๋ยได้

ค่าวัสดุ

ถัง 200 ลิตร พร้อมเปิด	ราคาประมาณ	350.-
ข้องอปูน หรือ อิฐบล็อก 3 ก้อน	ราคาประมาณ	30.-
ท่อปูนขนาด 4 นิ้ว ยาว 1 เมตร	ราคาประมาณ	100.-
ไม้ไผ่ขนาด 4 นิ้ว ยาว 4 – 6 เมตร	ราคาประมาณ	200.-
อิฐบล็อกประกอบห้องเชื้อเพลิง 5 ก้อน	ราคาประมาณ	50 .-
อิฐแดง 100 ก้อน	ราคาประมาณ	100.-
ทรายหยาบครึ่งคิว	ราคาประมาณ	250.-
ปูน 1 ถุง	ราคาประมาณ	150.-
ค่าแรงงาน	ราคาประมาณ	500 – 100

บทที่ 3

วิธีดำเนินการ

ระเบียบวิธีวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย การศึกษาครั้งนี้จะใช้ข้อมูล 2 แบบ คือ ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) ดังนี้

ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) เป็นข้อมูลจากการทำแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ประชาชนในชุมชนควา-บ้านขาว

ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) เป็นข้อมูลจากการสำรวจของคณะผู้วิจัยและข้อมูลของชุมชนควา-บ้านขาว นอกจากนี้ข้อมูลที่ได้ยังมาจากการสัมภาษณ์ประธานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ตำบลบ้านขาว อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา

กลุ่มตัวอย่าง สมาชิกในกลุ่มผลิตน้ำส้มควันไม้ ตำบลบ้านขาว อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา จำนวน 5 ครัวเรือน

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

แบบสอบถาม

แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับวิถีเกษตรชุมชนของกลุ่มผลิตน้ำส้มควันไม้ โดยมีประเด็นคำถามเกี่ยวกับที่มาของทุน ที่มาของทรัพยากรการผลิต วิธีการผลิต วิธีการจำหน่าย ฯลฯ

แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ เพื่อศึกษาผลของการพัฒนาตามแนวทางที่ได้กำหนดขึ้น

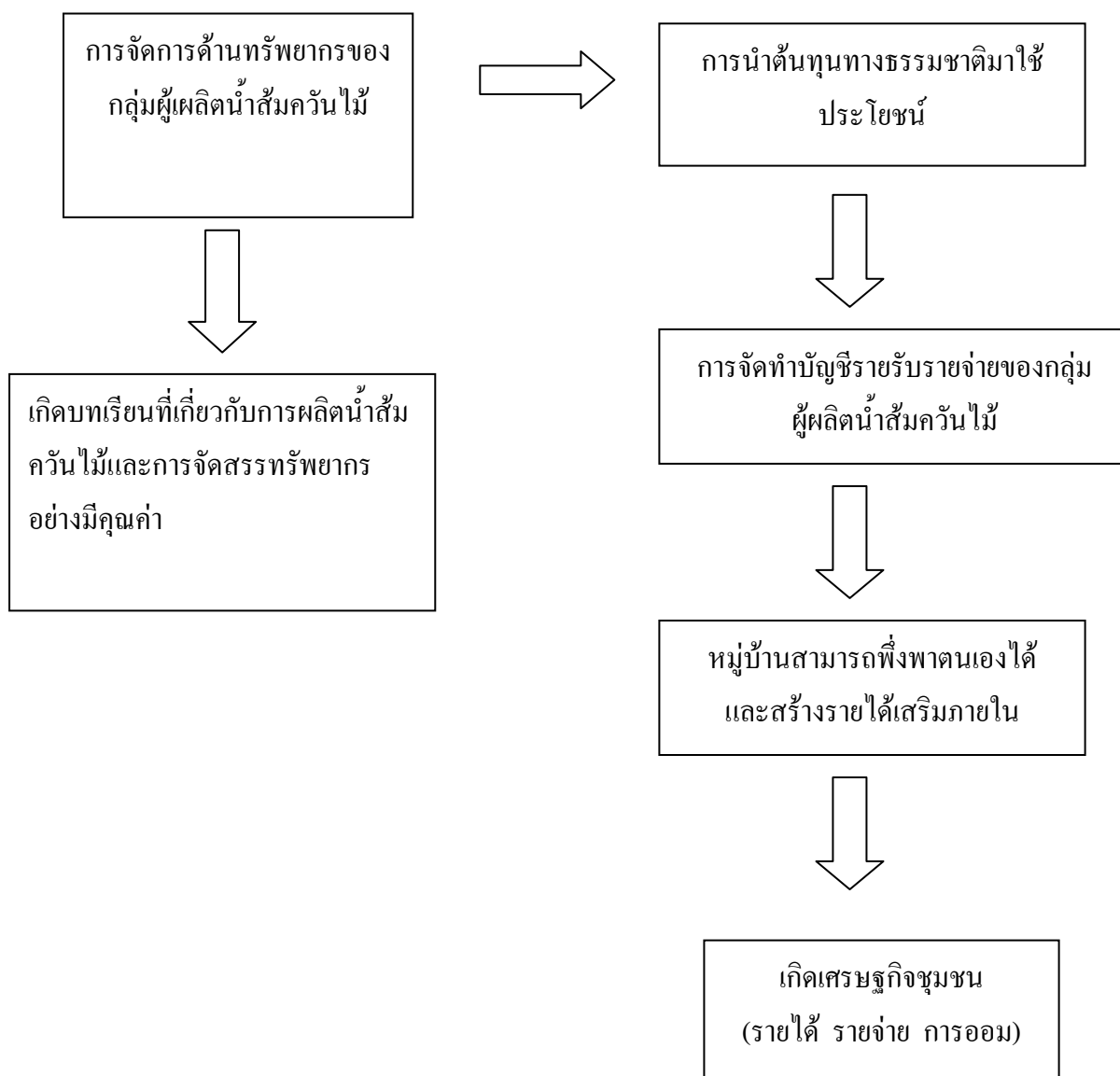
การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล โดยดำเนินการดังนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับวิถีเกษตรชุมชนของกลุ่มผลิตน้ำส้มควันไม้ โดยการใช้แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ในประเด็นต่างๆ อาทิ ที่มาของทุน ที่มาของทรัพยากรการผลิต วิธีการผลิต วิธีการจำหน่าย ฯลฯ หลังจากนั้นนำข้อมูลมาทำการวิเคราะห์เนื้อหาและหาคำร้อยละ และนำเสนอในรูปความเรียง

ขั้นที่ 2 นำเสนอแนวทางการพัฒนาวิถีเกษตรชุมชนต่อสมาชิกกลุ่มผลิตน้ำส้มควันไม้ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อนำไปพัฒนาวิถีเกษตรชุมชนการผลิตน้ำส้มควันไม้

ขั้นที่ 3 ศึกษาผลการพัฒนาวิถีเกษตรชุมชนกลุ่มผลิตน้ำส้มควันไม้ตามแนวทางการพัฒนาที่กำหนดไว้ขั้นที่ 2 โดยใช้แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ หลังจากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหา หาค่าร้อยละ และนำเสนอในรูปแบบความเรียง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

กิจกรรม/ขั้นตอนการทำงาน

กิจกรรม	ขั้นตอนการทำงาน	ระยะเวลาดำเนินการ	งบประมาณ
ครั้งที่ 1			
ฝึกอบรมนักเรียนแกนนำ	- จัดกิจกรรมให้ความรู้ - ประชุมชี้แจงก่อนลงพื้นที่	ธันวาคม 2552	5,000 บาท
วางแผนศึกษาชุมชน	- ชี้แจงรายละเอียดการเก็บข้อมูลจากชุมชน	กุมภาพันธ์ 2553	
ลงสำรวจพื้นที่ครั้งที่ 1 ครั้งที่ 2	- เก็บข้อมูลชุมชน - วิเคราะห์ข้อมูล	กุมภาพันธ์ 2553 มีนาคม 2553	
สรุป	- ประเมินผลข้อมูลทั้งหมด	มีนาคม 2553	
ครั้งที่ 2			
ลงพื้นที่สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง	-แบ่งนักเรียนแกนนำลงสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ทั้ง 5 ครอบครัว	พ.ค. 2553	5,000 บาท
	-วิเคราะห์ข้อมูล	มิ.ย. 2553	
สรุป	- ประเมินผลข้อมูลทั้งหมด	สิงหาคม 2553	
ครั้งที่ 3			
จัดทำรูปเล่มรายงาน	รวมกลุ่มสรุปงาน	กันยายน 2553	5,000 บาท

บทที่ 4

ผลการศึกษา

1. ข้อมูลพื้นฐานทางสังคมและสภาพเศรษฐกิจ

ตำบลบ้านขาวอยู่ในความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านขาว อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอระโนด ประมาณ 17 กิโลเมตร มีเนื้อที่ 100863 ตารางกิโลเมตร หรือ 63039.37 ไร่ แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 6 หมู่บ้าน

1.1 อาณาเขตตำบล

ทิศเหนือ ติดกับ ต.ควนชะลิก อ.หัวไทร จ.นครศรีธรรมราช

ทิศใต้ ติดกับ ทะเลสาบสงขลา

ทิศตะวันออก ติดกับ ต.ตาเคียว อ.ระโนด จ.สงขลา

ทิศตะวันตก ติดกับ ต.ทะเลน้อย , ต.พนางตุง อ.ควนขนุน จ.พัทลุง

1.2 จำนวนประชากรของตำบล

จำนวนประชากร 5,051 คน และจำนวนหลังคาเรือน 1,363 หลังคาเรือน

1.3 ข้อมูลอาชีพของตำบล

อาชีพหลัก เกษตรกรรม

อาชีพเสริม ค้าขายและอุตสาหกรรมในครัวเรือน

ตารางที่ 1 อาชีพของตำบล

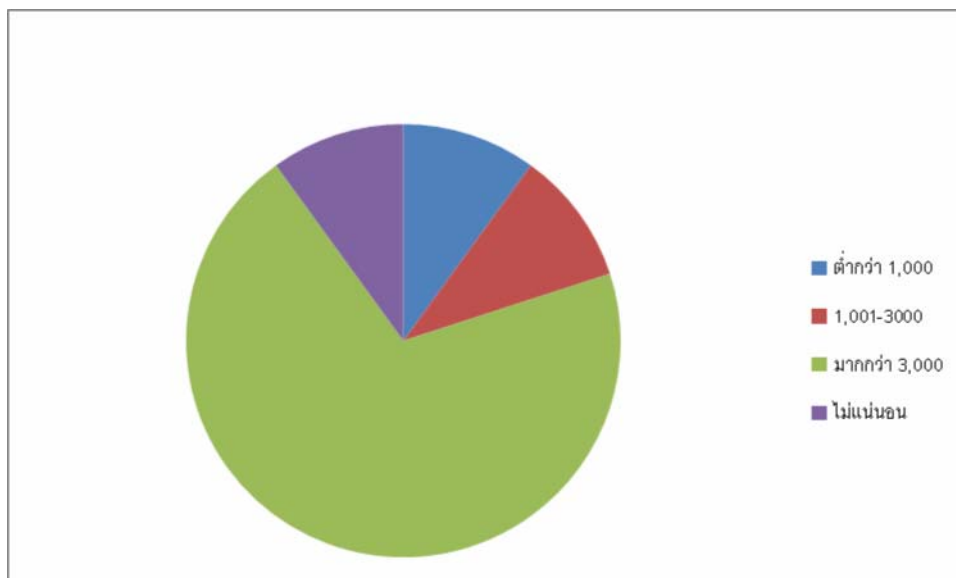
อาชีพหลัก	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
การเกษตร	71	93.42
นอกการเกษตร	5	6.58
รวม	76	100

1.4 รายได้เฉลี่ยของครอบครัว

ตารางที่ 2 รายได้เฉลี่ยของครอบครัว

รายได้เฉลี่ยของครอบครัว	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
ต่ำกว่า 1,000	1	10
1,001-3000	1	10
มากกว่า 3,000	7	70
ไม่แน่นอน	1	10
รวม	10	100

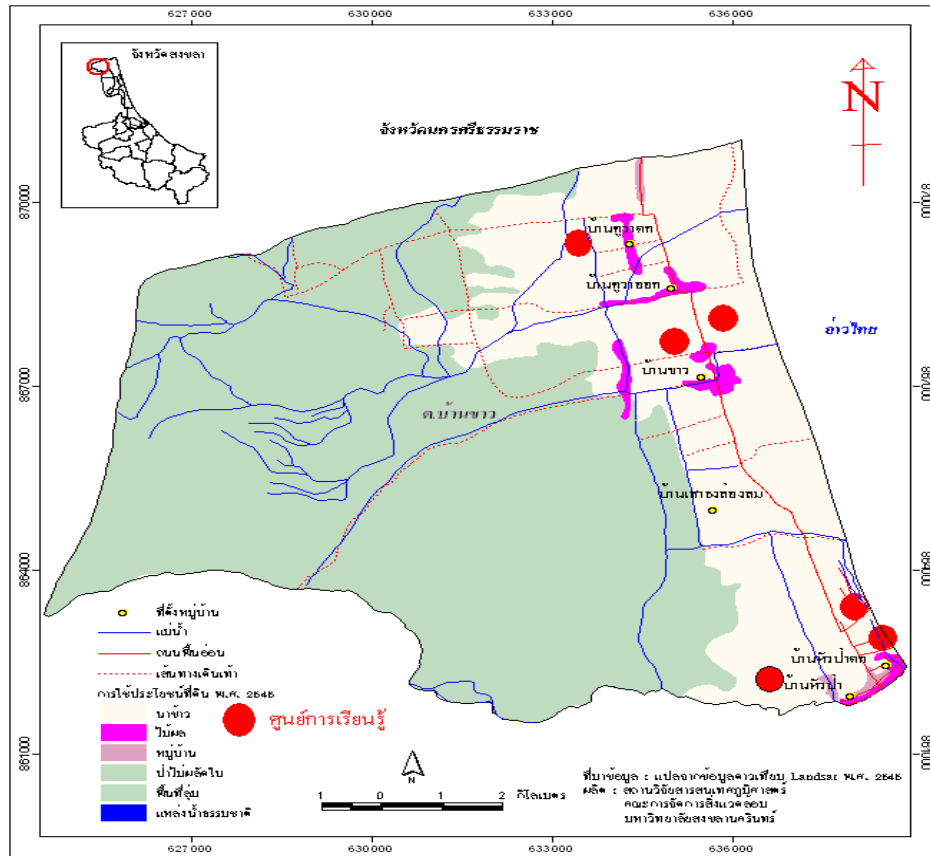
แผนภูมิที่ 1 แสดงรายได้เฉลี่ยของครอบครัว

1.5 ข้อมูลสถานที่สำคัญของตำบล

1. วัดหัวป่า
2. วัดบ้านขาว
3. วัดคูวา
4. โรงเรียนวัดหัวป่า
5. โรงเรียนชุมชนบ้านขาว
6. โรงเรียนวัดคูวา
7. สถานีอนามัย จำนวน 1 แห่ง

แผนที่ 2 แสดงศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

1.6 สภาพเศรษฐกิจ

ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม อาชีพหลักทำนา และปลูกสัตว์ อาชีพรองรับจ้าง ค้าขาย ประมง

1.7 สถานบริการ

-โรงเรียน	จำนวน	6	แห่ง
-สถานที่จำหน่ายน้ำมันเชื้อเพลิง	จำนวน	2	แห่ง
-ปั๊มน้ำมันหลอดแก้ว	จำนวน	8	แห่ง
-ร้านค้า	จำนวน	17	แห่ง
-ศูนย์สาธิตการตลาด	จำนวน	1	แห่ง

1.8 การคมนาคม

-การคมนาคมระหว่างตำบลและอำเภอ เป็นถนนลาดยาง มีรถสองแถวและรถรับจ้าง

-การคมนาคมติดต่อระหว่างหมู่บ้านเป็นถนนลาดยาง ถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก ถนนหินคลุก ถนนลูกรังและถนนดิน

-ประเภทถนนในตำบล มีดังนี้

1. ถนนลาดยาง	3	สาย	13	กม.
2. ถนนลูกรังและถนนดิน	17	สาย	96	กม.
3. ถนนหินคลุก	4	สาย	5	กม.
4. ถนน คสล.	5	สาย	3.6	กม.

-การไฟฟ้า

มีไฟฟ้าเข้าถึงทุกหมู่บ้าน

-แหล่งน้ำธรรมชาติ

ลำคลอง 7 สาย

-แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น

1. คลองส่งน้ำชลประทาน	5	แห่ง
2. บ่อน้ำบาดาล	12	แห่ง
3. บ่อน้ำตื้น	120	บ่อ
4. ฝาย	5	แห่ง
5. บ่อโยธา	10	แห่ง
6. ประปาหมู่บ้าน	7	แห่ง

-ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่

ป่าพรุ ป่าเสม็ด พรุจูด นกน้ำ ทะเลสาบสงขลา ทะเลน้อย

2. ข้อมูลเกี่ยวกับเศรษฐกิจชุมชน

2.1 วิถีเกษตรของบ้านควา-บ้านขาว

บ้านควา – บ้านขาว เป็นชุมชนที่มีพื้นที่ติดกับทะเลสาบสงขลา และทุ่งนา พื้นที่การเกษตร ประมาณ 580 ไร่ มีครัวเรือนทั้งหมดจำนวน 127 ครัวเรือน ประชากรทั้งหมด 470 คน แยกเป็น ชาย 230 คน หญิง 240 คน จากสภาพแวดล้อมที่มีแหล่งน้ำขนาดใหญ่คือทะเลสาบสงขลา และมีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นทุ่งนา ส่งผลให้ ราษฎรบ้านควา – บ้านขาว ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ตามวิถีฤดูกาล มีการทำนา ทำประมง ปลูกผัก ไม้ผล ทำนาเป็นอาชีพหลัก วิถีชีวิตของคนบ้าน มีวิถีชีวิตแบบเกษตรเพื่อการบริโภค มีการช่วยเหลือ แบ่งปัน และเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันอยู่แบบระบบเครือญาติ แต่ พอเริ่มมีการพัฒนา มีการนำเอาแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเข้ามาใช้ ทำให้วิถีการผลิตของชุมชนบ้านควา – บ้านขาว เปลี่ยนแปลงไป นั่นคือจากการทำการเกษตรเพื่อบริโภค เป็นการทำการเกษตรเพื่อจำหน่าย มีการนำเอาเทคโนโลยีใหม่ๆเข้ามาใช้ ทรัพยากรธรรมชาติที่เคยมี ก็ถูกทำลายเพื่อนำไปผลิตให้เพียงพอ มีการนำเอาเครื่องทุ่นแรงเข้ามาใช้แทนแรงงานคน แรงงานวัวควายที่เคยมี การผลิต ก็มีการนำเอาปุ๋ยเคมีเข้ามาใช้แทนปุ๋ยคอก นำเอายาฆ่าแมลงเข้ามาใช้ เพื่อให้ได้ผลผลิตเพิ่มตามความต้องการ แต่ในทางตรงกันข้าม ต้นทุนในการผลิตสูง ทำให้รายได้ไม่คุ้มรายจ่าย ต้องนำเงินในอนาคตออกมาใช้จ่าย นั่นคือการไปกู้หนี้ยืมสิน จากนายทุน(หนี้ในระบบ) มาลงทุนในการประกอบอาชีพเพื่อหวังให้ได้เงินคืนมาใช้หนี้ แต่พอถึงฤดูกาลเก็บเกี่ยว ผลผลิตได้ไม่คุ้มทุน ก็ต้องไปกู้เงินจาก ธกส. มาใช้หนี้ในระบบ ซึ่งจะเป็นอยู่แบบนี้ ตลอด ทำให้เกิดวิกฤตทางการเงินในครอบครัว มาตลอด ยิ่งทำยิ่งมีหนี้เพิ่ม ทางออกทางเดียวที่สามารถแก้ไขได้ นั่นคือปรับเปลี่ยนแนวคิด โดยการน้อมนำเอาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต

2.2 กลุ่มน้ำส้มควันไม้

ก่อตั้งขึ้น เมื่อวันที่ 16 มีนาคม 2541 มีสมาชิกก่อตั้ง จำนวน 71 คน ภายใต้การบริหารงานของคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ โดยมีระเบียบข้อบังคับเป็นกลไกสำคัญอย่างหนึ่ง ซึ่งสมาชิกและคณะกรรมการทุกคนปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับอย่างเคร่งครัด อาศัยหลักคุณธรรม 5 ประการในการดำเนินงาน ส่งผลให้ มีผลการดำเนินงานเจริญก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง จนถึงปัจจุบัน มีสมาชิกจำนวน 261 คน ประกอบด้วยคณะกรรมการดังนี้

ตารางที่ 3 รายชื่อคณะกรรมการ

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง
1	นายสุชล ขุนทรงอักษร	ประธานกรรมการ
2	นายเอกภพ พรายแก้ว	รองประธาน
3	นายสวัสดิ์ ผอมเซ่ง	รองประธาน
4	นางสมผล วัฒนวรรณผล	เลขานุการ
5	นายนก แก้วทนต์	เหรัญญิก
6	น.ส.โสภิสฐา ขุนชู	ประชาสัมพันธ์
7	นายณัฐพล หนูแสง	กรรมการ
8	นางสุณีย์ เอียดพล	กรรมการ
9	นายสมปอง จิมดำ	กรรมการ
10	นายสมพงษ์ แก้วจันทร์	กรรมการ
11	นายสมพงษ์ แก้วจันทร์	กรรมการ
12	นายถาวร สันหนู	กรรมการ
13	นายสามารถ ศิริทอง	กรรมการ
14	นางรัชนิกร เขียวเล่ง	กรรมการ
15	นายไสว ศรีสุวรรณ	กรรมการ
16	นายสุชาติ ชูหนู	กรรมการ
17	นายจรรณ ชุมทอง	กรรมการ
18	นายไชยา มั่งสัจ	กรรมการ
19	นายถาวร โลหะประเสริฐ	กรรมการ
20	นายจรัส เพชรคง	กรรมการ
21	นายมนูญ ค้างมา	กรรมการ
22	นายลิขิต ทองศรีจันทร์	กรรมการ
23	นายวลัย หยูทอง	กรรมการ
24	น.ส.ชัตติยะ แก้วมณี	กรรมการ

2.3 ผลการดำเนินงาน

1. เกษตรกรสามารถนำความรู้จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ไปใช้ในการ ประกอบอาชีพของตนเองตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง
2. สามารถขยายผลสู่เกษตรกรข้างเคียง ในการลดต้นทุนการผลิตในการใช้ปุ๋ยอินทรีย์และสารเคมีแทนการใช้ ปุ๋ยเคมีและสารเคมี ทำให้ผู้ผลิตและผู้บริโภคปลอดภัย
3. ศูนย์เรียนรู้การเกษตรพอเพียง เป็นแหล่งเรียนรู้ให้เกษตรกรในพื้นที่และเกษตรกรข้างเคียงอย่างต่อเนื่อง
4. เกษตรกร อาสาสมัครเกษตร และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรได้เรียนรู้ร่วมกัน ในการผลิตพืชสัต์ว์ ประมง ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงที่เหมาะสมในพื้นที่

2.4 ปัจจัยที่ทำให้กลุ่มประสบความสำเร็จ

1. คณะกรรมการและสมาชิกมีวินัย ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับอย่างเคร่งครัดตามหลักคุณธรรม 5 ประการ คือ
 - มีความซื่อสัตย์
 - มีความเสียสละเพื่อส่วนรวม
 - มีความรับผิดชอบร่วมกัน
 - มีความเห็นอกเห็นใจต่อกัน
 - มีความไว้วางใจกัน
2. กลุ่มมีการสรุปผลการดำเนินงานพร้อมทั้งประชุมร่วมกันทุกเดือน

2.5 การรวมกลุ่มการผลิต

ตารางที่ 4 การรวมกลุ่มการผลิต

การรวมกลุ่มการผลิต	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
มี	5	6.58
ไม่มี	69	90.79
รวม	76	100

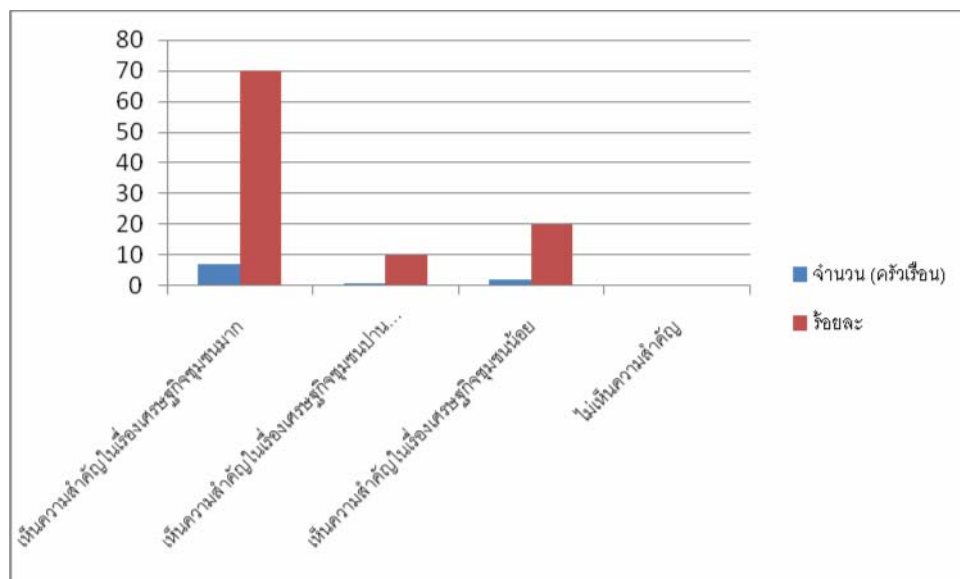
จากตารางที่ 3 ในจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 76 ครัวเรือน จากการแจกแบบสอบถาม ใน 2 ตำบล มีครัวเรือนที่เข้าร่วมกลุ่มการผลิตน้ำส้มควันไม้อยู่ 5 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 6.58 และไม่มีการเข้าร่วมกลุ่มการผลิตอยู่ 69 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 90.79

2.6 ความสำคัญในเรื่องเศรษฐกิจชุมชน

ตารางที่ 5 ความสำคัญในเรื่องเศรษฐกิจชุมชน

ความสำคัญในเรื่องเศรษฐกิจชุมชน	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
เห็นความสำคัญในเรื่องเศรษฐกิจชุมชนมาก	7	70
เห็นความสำคัญในเรื่องเศรษฐกิจชุมชนปานกลาง	1	10
เห็นความสำคัญในเรื่องเศรษฐกิจชุมชนน้อย	2	20
ไม่เห็นความสำคัญ	0	0
รวม	10	100

แผนภูมิที่ 2 ความสำคัญในเรื่องเศรษฐกิจชุมชน

2.7 ประโยชน์จากการรวมกลุ่มในเศรษฐกิจชุมชน

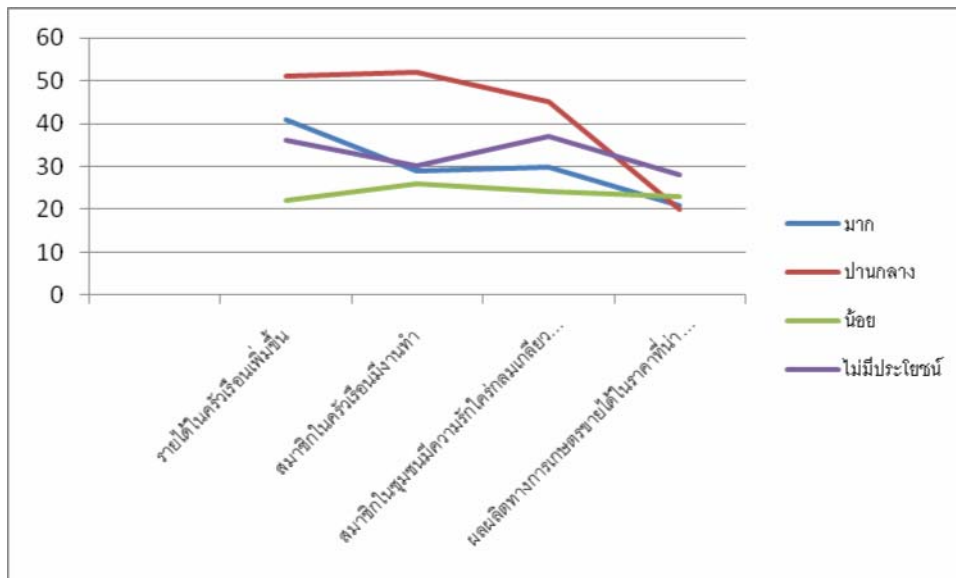
จากการศึกษากลุ่มตัวอย่างพบว่า ประชาชนที่คิดว่าการรวมกลุ่มภายในชุมชนช่วยส่งผลให้มีระดับรายได้ในครัวเรือนเพิ่มขึ้นอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากภายในชุมชนไม่มีการรวมกลุ่มการผลิตใด ๆ ที่สามารถสร้างรายได้ให้เห็นเป็นรูปธรรม ประชากรในชุมชนที่เห็นว่าการรวมกลุ่มจะทำให้คนในชุมชนมีงานทำก็อยู่ในระดับปานกลาง จากการสัมภาษณ์พบว่าประชาชนเห็นว่าหากมีการรวมกลุ่มเกิดขึ้นจริงก็จะช่วยให้คนในชุมชนมีกิจกรรมทำ ประชาชนที่เห็นว่าการรวมกลุ่มจะทำให้คนในชุมชนมีความรักใคร่กลมเกลียวสามัคคีมากขึ้นอยู่ในระดับปานกลางแต่ก็ใกล้เคียงกับผู้ที่เป็นประโยชน์มาก ในด้านการให้ผลผลิตขายได้ในราคาที่น่าพอใจนั้น ชาวบ้านในชุมชนไม่ได้ให้ความสำคัญเท่าที่ควร

นอกจากนี้แล้วชาวบ้านบางส่วนยังเห็นว่า การรวมกลุ่มนั้นจะช่วยให้ชาวบ้านมีโอกาสได้พูดคุย และปรึกษาหารือกันมากขึ้น และการรวมกลุ่มจะช่วยให้ชาวบ้านสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ประโยชน์ที่อื่นได้และจะได้นำเงินมาพัฒนาชุมชนให้ดีขึ้นได้

ตารางที่ 6 ทักษะคติของชาวบ้านที่มีต่อการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ

ประโยชน์จากการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่มีประโยชน์
รายได้ในครัวเรือนเพิ่มขึ้น	41	51	22	36
สมาชิกในครัวเรือนมีงานทำ	29	52	26	30
สมาชิกในชุมชนมีความรักใคร่กลมเกลียว สามัคคีมากขึ้น	30	45	24	37
ผลผลิตทางการเกษตรขายได้ในราคาที่น่าพอใจ	21	20	23	28
รวม	121	168	95	131

แผนภูมิที่ 3 ทักษะของชาวบ้านที่มีต่อการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ

3. การสังเคราะห์เศรษฐกิจชุมชนบ้านควา-บ้านขาวด้วยหลักเศรษฐกิจพอเพียง

โครงการเศรษฐกิจชุมชนบ้านควา-บ้านขาว ด้วยวิถีเกษตร

หลักการและเหตุผล

จากการศึกษาแหล่งเรียนรู้ชุมชนบ้านขาวมาแล้ว ทางกลุ่มเกิดความคิดเผยแพร่ความรู้ที่ได้ คือ การทำผลิตภัณฑ์น้ำส้มควันไม้ ถ่านที่ได้รับสามารถนำไปใช้ในการหุงต้ม น้ำที่เกิดจากการเผ่าถ่าน(น้ำส้มควันไม้) สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้หลายอย่าง เช่น ทำฮอร์โมน ใช้ทำปุ๋ย ใช้เป็นยาฆ่าแมลงศัตรูพืช และที่สำคัญ ในการทำน้ำส้มควันไม้นั้น สามารถนำเอาเศษไม้หรือเศษเหลือจากวัสดุในการเกษตร มาเผ่าทำน้ำส้มควันไม้ได้ ขั้นตอนการทำก็ไม่ยาก และสิ่งเหล่านี้ทำได้ไม่ยาก ลงทุนไม่มาก ทำใช้เองได้ ซึ่งถ้าเราสามารถผลิตสิ่งเหล่านี้ขึ้นมาใช้เองก็จะช่วยให้ลดค่าใช้จ่ายได้ส่วนหนึ่ง

หลักพอประมาณ

1. ช่วยลดรายจ่ายในครอบครัว
2. มีความรู้สามารถผลิตใช้เองได้

หลักภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี

ใช้ผลิตภัณฑ์ที่ทำเองลดสารพิษ โดยใช้วัสดุที่เหลือใช้ เป็นตัวที่ช่วยลดสารพิษที่เป็นอันตรายต่อร่างกายและสิ่งแวดล้อม

เงื่อนไขความรู้

1. สมาชิกในกลุ่มได้รับความรู้จากการปฏิบัติจริง
2. นำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในบ้านและนำเสนอแพร่สู่ชุมชน

เงื่อนไขคุณธรรม

1. การประหยัด ลดรายจ่ายในครอบครัว
2. ความเสียสละ เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ แบ่งปัน ความรู้ออกสู่ชุมชน

ผลลัพธ์จากการประยุกต์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 4 มิติ

มิติ วัตถุประสงค์/เศรษฐกิจ

ลดค่าใช้จ่ายเพิ่มรายได้ในครอบครัว

มิติสังคม

กระชับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน ครอบครัว และชุมชน ให้แน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น

มิติสิ่งแวดล้อม

ในชุมชนมีวัสดุคืบ ที่ไม่เป็นอันตรายต่อร่างกายและสิ่งแวดล้อมมาใช้

มิติวัฒนธรรม

เกิดความสามัคคี รู้จักแบ่งปัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

ผลการดำเนินงาน

โครงการเศรษฐกิจชุมชนบ้านควา-บ้านขาว ด้วยวิถีเกษตรได้นำความรู้ที่ได้จากการศึกษาชุมชนบ้านขาว นำมาเผยแพร่ออกสู่โรงเรียน และชุมชน กลุ่มของเราได้มีการติดตามผลและประเมินผล

การเปลี่ยนแปลง

เริ่มเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต คนในชุมชนมีความรัก ความสามัคคี เอื้ออาทร ช่วยเหลือกัน และกัน ส่งผลให้มีความสุข

ความต่อเนื่อง/ความยั่งยืน

คนในชุมชนมีความรัก ความสามัคคี เอื้ออาทร ช่วยเหลือกันและกัน ส่งผลให้มีความสุข และสามารถแก้ไขปัญหา ชุมชนได้ด้วยตนเองอย่างยั่งยืน

บทที่ 5

สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

โครงการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบ้านควา-บ้านขาว ด้วยวิถีเกษตร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพเศรษฐกิจโดยทั่วไปในชุมชนควา – บ้านขาว เพื่อศึกษาถึงการรวมกลุ่มผลิตน้ำส้มคว้นไม้และเล็งเห็นถึงการประกอบอาชีพหลัก ความสำคัญของเศรษฐกิจชุมชน เพื่อศึกษาความร่วมมือของคนในชุมชนในการรวมกลุ่ม รวมถึงความความสัมพันธ์และการพึ่งพาอาศัยกันของชาวบ้าน ตลอดจนประโยชน์ที่ได้จากเศรษฐกิจชุมชนที่ชาวบ้านได้รับ

การศึกษครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ชาวบ้านที่อยู่ในชุมชนส่วนหนึ่ง และการแจกแบบสอบถามให้กับชาวบ้านอีกส่วนหนึ่ง นอกจากนี้ข้อมูลที่ได้ยังได้จากการสัมภาษณ์ประธานศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและเอกสารต่าง ๆ ประกอบ

บทสรุปผลการศึกษา

1. ข้อมูลพื้นฐานทางสังคมและสภาพเศรษฐกิจ

1.1.1 จำนวนประชากร 5,051 คน และจำนวนหลังคาเรือน 1,363 หลังคาเรือน อาชีพหลัก เกษตรกรรม ร้อยละ 93.42 อาชีพเสริม ค้าขายและอุตสาหกรรมในครัวเรือนร้อยละ 6.58

1.1.2 รายได้เฉลี่ยต่ำกว่า 1,000 ร้อยละ 10 รายได้เฉลี่ย 1,0001-3,000 ร้อยละ 10 รายได้เฉลี่ยมากกว่า 3,000 ร้อยละ 70 รายได้ไม่แน่นอน ร้อยละ 10

1.1.3. สภาพเศรษฐกิจประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม อาชีพหลักทำนา และปศุสัตว์ อาชีพรองรับจ้าง ค้าขาย ประมง

1.1.4 ในจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 76 ครัวเรือน จากการแจกแบบสอบถามใน 2 ตำบล มีครัวเรือนที่เข้าร่วมกลุ่มการผลิตน้ำส้มคว้นไม้อยู่ 5 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 6.58 และไม่มี การเข้าร่วมกลุ่มการผลิตอยู่ 69 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 90.79

1.1.5 ความสำคัญในเรื่องเศรษฐกิจชุมชน เห็นความสำคัญในเรื่องเศรษฐกิจชุมชนมาก คิดเป็นร้อยละ 70 เห็นความสำคัญในเรื่องเศรษฐกิจชุมชนปานกลางคิดเป็นร้อยละ 10 เห็นความสำคัญในเรื่องเศรษฐกิจชุมชนน้อย คิดเป็นร้อยละ 20 ไม่เห็นความสำคัญ ไม่มี

2. ข้อมูลเกี่ยวกับเศรษฐกิจชุมชน

2.1 การรวมกลุ่มการผลิต ในจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 76 ครัวเรือน จากการแจกแบบสอบถามใน 2 ตำบล มีครัวเรือนที่เข้าร่วมกลุ่มการผลิตน้ำส้มควันไม้อยู่ 5 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 6.58 และไม่มีการเข้าร่วมกลุ่มการผลิตอยู่ 69 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 90.79

2.2 ความสำคัญในเรื่องเศรษฐกิจชุมชน เห็นความสำคัญในเรื่องเศรษฐกิจชุมชนมาก คิดเป็นร้อยละ 70 เห็นความสำคัญในเรื่องเศรษฐกิจชุมชนปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 10 เห็นความสำคัญในเรื่องเศรษฐกิจชุมชนน้อย คิดเป็นร้อยละ 20 ไม่เห็นความสำคัญเลย คิดเป็นร้อยละ 0

2.3 ประโยชน์จากการรวมกลุ่มในเศรษฐกิจชุมชน

จากการศึกษากลุ่มตัวอย่างพบว่า ประชาชนที่คิดว่าการรวมกลุ่มภายในชุมชนช่วยส่งผลให้มีระดับรายได้ในครอบครัวเพิ่มขึ้นอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากภายในชุมชนไม่มีการรวมกลุ่มการผลิตใด ๆ ที่สามารถสร้างรายได้ให้เห็นเป็นรูปธรรม ประชากรในชุมชนที่เห็นว่าการรวมกลุ่มจะทำให้คนในชุมชนมีงานทำก็อยู่ในระดับปานกลาง จากการสัมภาษณ์พบว่าประชาชนเห็นว่าหากมีการรวมกลุ่มเกิดขึ้นจริงก็จะช่วยให้คนในชุมชนมีกิจกรรมทำ ประชาชนที่เห็นว่าการรวมกลุ่มจะทำให้คนในชุมชนมีความรักใคร่กลมเกลียวสามัคคีมากขึ้นอยู่ในระดับปานกลางแต่ก็ใกล้เคียงกับผู้ที่เป็นประโยชน์มาก ในด้านการให้ผลผลิตขายได้ในราคาที่น่าพอใจนั้น ชาวบ้านในชุมชนไม่ได้ให้ความสำคัญเท่าที่ควร

นอกจากนี้แล้วชาวบ้านบางส่วนยังเห็นว่า การรวมกลุ่มนั้นจะช่วยให้ชาวบ้านมีโอกาสได้พูดคุย และปรึกษาหารือกันมากขึ้น และการรวมกลุ่มจะช่วยให้ชาวบ้านสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ประโยชน์ที่อื่นได้และจะได้นำเงินมาพัฒนาชุมชนให้ดีขึ้นได้

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไปหรือการพัฒนา

จากการศึกษา “เศรษฐกิจชุมชนบ้านควา – บ้านขาว ด้วยวิถีเกษตร ” พบว่า ครัวเรือนในชุมชนส่วนใหญ่อยู่ในภาวะยังชีพ มีรายได้ค่อนข้างน้อย แต่ก็ใช้จ่ายอย่างพอเพียง ไม่ใช่จ่ายเกินตัว ยังมีการรวมกลุ่มกันน้อย จึงไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร คณะผู้วิจัยขอเสนอแนะแนวทางเพื่อให้เกิดประสิทธิผลดังนี้

1.ในการสนับสนุนของภาครัฐและหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อพัฒนาความรู้ให้กับชาวในท้องถิ่นควรมี การพัฒนาอย่างต่อเนื่องเป็นประจำ และมีการติดตามผล

2.เมื่อมีการพัฒนาแรงงานภายในชุมชนแล้ว รัฐควรส่งเสริมทางการจัดการภายในชุมชนด้วย เพื่อให้เกิดระบบของการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

3.การมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน การบริหารจัดการงานของกลุ่มโดยยึดกฎระเบียบที่กำหนดขึ้นมาเป็นของตนเอง โดยสมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการสร้างกฎ ข้อบังคับและระเบียบกลุ่ม ทำให้สมาชิกทุกคนยอมรับและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด ซึ่งจะทำให้สมาชิกเกิดสำนึกรับผิดชอบต่อส่วนรวม และมีความมุ่งมั่นในการรวมกลุ่มเพื่อช่วยเหลือกันและกัน

บรรณานุกรม

กรมการปกครอง. กระทรวงมหาดไทย. เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองแนวคิดและยุทธศาสตร์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, 2541

ฉัตรทิพย์ นาถสุดา. แนวคิดเศรษฐกิจชุมชนข้อเสนอทางทฤษฎีในบริบทต่างสังคม. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), 2544

แผนชุมชนตำบลบ้านขาว อ.ระโนด

วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ ปีที่ 2 ฉบับที่ 6 กรกฎาคม 2553 – สิงหาคม 2553

มติชนรายวัน

เอกสารของ องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านขาว

www.uin thai.com

<http://library.cmu.ac.th>

www.dopa.go.th

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก ภาพกิจกรรมการลงพื้นที่

ภาคผนวก ก ภาพกิจกรรมการลงพื้นที่

